

Nefndasvið Alþingis
Austurstræti 8-10
101 Reykjavík

Sent á nefndasvid@althingi.is

Reykjavík, 17. apríl 2023

Umsögn Landverndar um tillögu til þingsályktunar um landbúnaðarstefnu, 914. mál

Stjórn Landverndar telur mikilvægt að ríkið skapi góðar aðstæður fyrir íslenskan landbúnað til þess að bæta og efla fæðu- og matvælaöryggi, draga úr þörf fyrir innflutning matvæla, styrkja búsetu í landinu og síðast ekki síst til að tryggja sjálfbæra landnýtingu. Mikilvægt er að hætta innflutningi á dýrafóðri sem er unnið með eyðingu regnskóga. Styrkir til landbúnaðar eiga að styðja við umhverfismarkmið og sjálfbærni, þannig má styrkja bændur sem stunda umhverfisvænan búskap og rækta landið, fremur en að veita framleiðslustyrki fyrir dýraprótein. Ennfremur er mikilvægt að leggja áherslu á sjálfbæra grænmetisræktun, sem styður við fæðuöryggi og bætir umhverfi og heilsu. Nýleg drög að samnorrænum ráðleggingum um matarræði taka með greinargóðum hætti á þessum tengslum á milli fæðu, umhverfis og heilsu¹. Ríkið hefur ekki rækt hlutverk sitt sem eftirlitsaðili með því að landnýting sem það greiðir fyrir sé sjálfbær².

Stjórn Landverndar hefur kynnt sér ofangreinda þingsályktunartillögu og þau drög sem birt voru í samráðsgátt fyrir á árinu sem og stefnuna Ræktum Ísland! sem fv. Sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra lét gera árið 2021 og sendi stjórnin inn umsögn um hana³. Sú tillaga sem hér eru til umfjöllunar eru umtalsvert betri grunnur en „Ræktum Ísland“. Breytingarnar sem hafa verið gerðar á framtíðarsýn frá drögum í samráðsgátt eru almennt til bóta.

Mikil tækifæri eru í landbúnaði til þess að gera betur og íslenska ríkið sem helsti fjármögnunaraðili landbúnaðarkerfisins ætti að gera skýrar kröfur í stefnumörkun til að allur landbúnaður sé sjálfbær og stundaður með samdrátt í losun gróðurhúsalofttegunda og náttúruvernd í fyrsta sæti jafnframt fæðuöryggi og hollustu fæðu.

Framtíðarsýn

---

¹ Sjá www.norden.org: "I den kommende udgave har NNR-komiteén ikke bare set nærmere på sundhedseffekterne af den mad, som vi spiser, men for første gang også inkluderet madens indvirkning på miljø og klima, hvilket har vakt stor interesse både i og uden for Norden."

² <https://eldri.landvernd.is/sidur/abending-um-gaedastyringu-saudfjarraektar>
<https://landvernd.is/umsogn-landverndar-um-radstofun-almannafjar-vid-gaedastyringu-i-saudfjarraekt-32-mal/>
http://www.lbhi.is/sites/lbhi.is/files/gogn/vidhengi/rit_lbhi_nr_118.pdf

³ [https://samradsgatt.island.is/Skrar/\\$Cases/GetAdviceFile/?id=01776529-31be-eb11-9ba2-005056bcce7e](https://samradsgatt.island.is/Skrar/$Cases/GetAdviceFile/?id=01776529-31be-eb11-9ba2-005056bcce7e)

Mjög jákvæðar breytingar hafa verið gerðar á liðum b og d í framtíðarsýn. Í lið b er fallið frá því veika orðalagi að „landbúnaður byggir á sjálfbærri nýtingu náttúruauðlinda“ og tekið af skarið með að nýtingin skuli ávallt vera sjálfbær. Í lið d er komin fram krafa um að samdráttur verði að eiga sér stað í losun gróðurhúsalofttegunda í landbúnaði. Stjórn Landverndar fagnar þessum breytingum mjög og telur þær til mikilla bóta. Því miður er áfram um veikt orðalag að ræða í lið f sem varðar beitarstýringu þar sem segir „Beit og önnur landnýting taki mið af ástandi og getu vistkerfa og verði stjórnað í samræmi við

viðmið um sjálfbærni.“ Stjórn Landverndar lagði til í sinni umsögn að þessi liður hljóðaði svo: „Beit og önnur landnýting sé sjálfbær, og ástand og geta vistkerfa ráði beitarfyrirkomulagi og að og öflugri og sjálfbærri beitarstýringu verði komið á“ og ítrekar hér með þá tillögu. Stjórn Landverndar lagði einnig til að inn í lið k yrði bætt skilyrði um að framleiðsla gangi ekki á náttúruauðlindir og að í lið o yrði bætt við að ákvarðanir taki einnig mið af hag heildarinnar í umhverfislegu tilliti. Þessar tillögur eru ítrekaðar hér.

Um meginviðfangsefni

Landvernd vill koma á framfæri nokkrum athugasemdum við nokkur af megin viðfangsefnum stefnunnar.

Meginviðfangsefni 2 – Loftslagsmál

Ekki hafa verið gerðar neinar breytingar á meginviðfangsefni tvö á milli draga í samráðsgátt og þessarar tillögu til þingsályktunar. Stjórn Landverndar ítrekar því umsögn sína um þennan þátt.

Í aðgerðaáætlun ríkisstjórnarinnar í loftslagsmálum frá 2020 eru ekki gerðar neinar kröfur um samdrátt í losun frá landbúnaði sem er þó þriðji stærsti þáttur losunar á beinni ábyrgð Íslands. Gera verður skýrar kröfur á landbúnaðinn um samdrátt í losun og það verður helst gert með fækkun jórturdýra. Í gegnum styrkjakerfi í landbúnaði er megináhersla á framleiðslu dýraafurða og nauðsynlegt er að breyta því þannig að hlutur grænmetisframleiðslu aukist verulega en samdráttur verði í kjötframleiðslu. Þetta samrýmist norræni ráðgjöf um heilsusmlegt matarræði. Athyglivert er að í skýrslu KPMG frá 2020⁴ kemur fram að kjötframleiðsla á Íslandi hefur næstum tvöfaldast (32,5 tonn 2018 vs. 17,2 1996) hefur ræktun innlends grænmetis dregist saman um rúmlega þúsund tonn (er 2018 11.667 tonn). Á sama tíma hefur innflutningur á grænmeti þrefaldast. Þetta er verulegt áhyggjuefni og augljóst að hægt er að hagnýta þessa miklu eftirspurn fyrir innlenda framleiðendur. Þetta sýnir kolranga forgangsroðun ríkisins í landbúnaðarstyrkjum þar sem óumhverfisvænni framleiðsla er hampað á kostnað þeirra umhverfisvænni. Innlend grænmetisframleiðsla skapar störf og verðmæti og þarfnast stuðnings frá ríki eins og annar landbúnaður.

---

⁴KPMG, 2019. Íslenskur landbúnaður 2040 Sviðsmyndir um mögulega framtíð landbúnaðar á Íslandi. Reykjavík. 2019. https://www.stjornarradid.is/library/01--Frettatengt---myndir-og-skrar/ANR/Landbunadur/KPMG-Svi%C3%B0smyndir%20landb%C3%BAna%C3%B0ar%20til%202040_%C3%BAtg%C3%A1fa%20fyrir%20stafr%C3%A6na%20birtingu.pdf

Í þennan kafla vantar því afgerandi orðalag um að landbúnaður dragi verulega úr losun gróðurhúsalofttegunda til 2040. Endurheimt votlendis skiptir þar afgerandi máli. Mörg undanfarin ár hefur verið lögð áhersla á að endurheimta votlendi, til að draga úr losun og til að auka líffræðilega fjölbreytni. Sú viðleitni hefur ekki skilað nægum árangir. Það er borðleggjandi að grípa þarf til rótækari aðgerða. Það hlýtur því að vera komið að því að setja losunargjald á losun frá framræstu votlendi sem ekki er nýtt til matvælaframleiðslu eins og megnunarbótareglan kveður á um.

Meginviðfangsefni 3 og 4 – ljfræðileg fjölbreytni.

Sama gildir um meginviðfangsefni 3 og 4 og ítrekar stjórn Landverndar því fyrri athugasemdir sínar við þessi meginviðfangsefni. Undantekning er liður 4.3 en þær breytingar sem þar hafa verið gerðar eru ekki til bóta og leggur stjórnin því til að horfið verði aftur til þess orðalags sem var notað í þessum lið í drögum að þingsályktunartillögu. Nauðsyn er að tiltaka sérstaklega vernd jarðminja.

Í fyrri umsögnum hefur komið skýrt fram að Landvernd er sammála því að útvíkka skilgreiningu hugtaksins landbúnaður þannig að það geti líka falið í sér að vera gæslumenn landsins og sinna þannig endurheimt vistkerfa og náttúruvernd. Bændur búa yfir þekkingu og verkunnáttu sem getur nýst vel í þessum tilgangi. Þetta þarf að endurspeglast í hlutum 3 og 4.

Nauðsynlegt er að ávarpa sérstaklega notkun ágengra tegunda sem ógn við líffræðilegra fjölbreytni.

Umfjöllun um meginviðfangsefni 3 þarf því að vera mun ítarlegra og meira afgerandi og ætti að fela í sér alla náttúruvernd, sérstaklega því að landbúnaður breytist þannig að endurheimt vistkerfa sé í forgrunni, beit á illa förnum svæðum verði stöðvuð og kerfi sem gerir bændum bæði kleift og skylt að endurheimta votlendi sem ekki er notað til framleiðslu á matvælum

Stjórn Landverndar fagnar sérstaklega meginviðfangsefni 4.1. Reglugerð um sjálfbæra landnýtingu kom í samráðsgátt í lok árs 2021 en hefur enn ekki verið gefin út. Landvernd minnir á umsögn samtakanna um hana sem og þá skilgreiningu sem samtökin lögðu þá til á sjálfbærri landnýtingu. „*Sjálfbær landnýting: Landnýting sem er þannig að ekki er gengið á auðlindir lands og jafnframt að viðgangur og virkni vistkerfa helst og þau endurheimt*“. Þó mjög margt sé nú vel gert þegar kemur að nýtingu landsins í landbúnaði er ljóst að landnýting er á mörgum stöðum langt frá því að vera sjálfbær.

Undirbúnaði fyrir meginviðfangsefni 4 þar sem talað er um endurheimt vistkerfa vantar alveg.

Meginviðmið 5

Stjórn Landverndar fagnar áherslu á hringrásarhagkerfið og minnir á að fullunnar vörur eru mun verðmætari. Hér telur Landvernd að bæta verði við undirbúnaði sem fjallar um skýrar reglur um urðun en dýrahæ eru í dag urðuð í stórum stíl þrátt fyrir að það sé bannað⁵.

---

⁵ [Urðun og úrgangsmál og búðahnupl fyrir sex milljarða | Kveikur \(ruv.is\)](#)

Meginviðmið 10

Stjórn Landverndar fagnar sérstaklega undirviðmiði 10.2. sem fjallar um breytingar á styrkjakerfi landbúnaðarins en telur að þær breytingar sem gerðar voru frá drögum í samráðsgátt séu slæmar og leggur til að horfið verði aftur til orðalags sem notað var í drögum í samráðsgátt.

Að mati samtakanna er þetta lykilþáttur í því að landbúnaður geti þróast í átt að sjálfbærni, óskum neytenda og ráðleggingar landlæknis um matarræði. Gæta verður þó að því að öll framleiðsla og landnýting sé sjálfbær.

Lokaorð

Stjórn Landverndar telur að þingsályktunartillaga um landbúnaðarstefnu til 2040 sé almennt góð og að góðar breytingar hafi verið gerðar á framtíðarsýn en að það skorti á skýrara og ákveðnara orðalag þegar kemur að umhverfisáhrifum landbúnaðarins, sérstaklega í loftlagsmálum og landnýtingu.

*Með vinsemd og virðingu,
f.h. stjórnar Landverndar*

Auður Önnu Magnúsdóttir, framkvæmdastjóri